

Cooperació catalana

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Juny 2024

Any 44è

PVP 3,00 €

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

**La Rural de Collserola,
transformar camp
i ciutat.**

Pàg. 10

ENTREVISTA:
Ramon Roig,
de Balenyà Sostenible.

Pàg. 13

**PREMIS ECONOMIA
SOCIAL 2023:**
El cas de la Xarxa Cura Digna.

Pàg. 19

**ECONOMIA SOCIAL
I SOLIDÀRIA:**
Per una ESS més popular i diversa.

Pàg. 22

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SePrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Jordi Garcia.

Consell assessor: Agnès Giner, Carla Liébana, Bernat Marsè, Antònia Montaner, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Lorena Torró, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: La Rural de Collserola

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

FSC®
MIXTO
Papel
FSC® C172087

Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Raquel Puig.

05

EDITORIAL

Dues perspectives, un objectiu comú.

06

NOTICIARI

Jordi Garcia

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Radiografia del cooperativisme a Catalunya.

Confederació de Cooperatives de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Pagesia cooperativa, creixement social i personal per transformar camp i ciutat.

Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Ramon Roig.

Josep Comajoan

16

ECONOMIA PER LA VIDA

Tres generacions de resiliència a través del comerç just.

Bernat Marrè

19

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2023

Intercooperar per enfortir entitats de l'ESS. El cas de la Xarxa Cura Digna. Professionals de les Cures i la Salut.

Amelia Campos

22

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Per una ESS més popular i diversa.

Jordi Garcia

25

RESSENYA

Ecologismo: Pasado y presente (con un par de ideas sobre el futuro).

Ricard Pedreira

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Raquel Puig Alasà

Barcelona, 1970, comunicadora a Ràdio Palau i a la revista "Vallesos"

Del cooperativisme em sembla atractiu...

La forma més justa i humana de crear economia, on el cercle de generació-consum reverteix al territori, que crea sentiment de pertinença. Un espai a potenciar com a fórmula de llibertat col·lectiva, de resposta davant de tanta voracitat capitalista. Sentir-se part de. Penso que és un bon motor personal per generar canvis col·lectius.

En canvi, del cooperativisme no em convenç...

Alguns projectes han crescut tant que aquesta dimensió de proximitat es desdibuixa i la massa social corre el risc que sigui (si és que ja no ho és) una massa acrítica, desvinculada i més aviat un gran i divers conjunt de clients, sense aquesta essència, que per a alguns pot ser massa romàntica, però que no es pot perdre.

El meu primer contacte amb el cooperativisme va ser...

Quan era una nena, a la Coope (com en diem a Cooperativa 70 a Caldes). quan hi anava amb la iaia de Barcelona i que s'havia traslladat al poble. N'estava contenta i, en parlar-ne, desprenia algun aire de modernitat que jo llavors no sabia definir, però el fet d'anar a comprar allà entenia que era diferent. Un altre contacte va ser amb la Cooperativa agrària de Palau-solità.

Dues perspectives, un objectiu comú

Sovint es diu que l'economia social representa al voltant del 8% del PIB de Catalunya i ocupa el 10% de la població activa. De ben cert són xifres respectables i a tenir en consideració, unes xifres que han fet possible que l'administració pública ens tingui en compte i, fins i tot, s'articulin lleis i normatives en benefici d'aquest sector.

Però l'economia social és també un grup molt heterogeni, amb iniciatives de característiques molt diverses. Així, sota el mateix títol d'economia social es combinen grans projectes empresarials –algun d'ells arriba a ocupar prop de 5.000 persones– amb d'altres iniciatives de molt reduïda dimensió, focalitzades en activitats molt locals o en àrees d'activitat molt particular.

Els grans projectes donen musculatura a l'economia social; els petits sovint aporten més reflexió i pensament crític de cap a on hem de virar la gestió en cada moment. Tots dos es complementen, ja que als grans projectes també els cal reflexió continuada per no apartar-se de les directius que han de ser prioritàries a l'economia social.

Un bon antecedent històric és el succeït amb les caixes d'estalvi, un miracle també d'empoderament social, sovint nascudes de la mà dels col·lectius més vulnerables. Però la majoria d'elles van renunciar als seus orígens i es van embriagar amb la seva voluntat de creixement i d'expansió territorial, fent gala d'estar superant en dimensió a la tot poderosa banca. A hores d'ara només subsisteixen dues caixes, la de Pollença i la d'Ontinyent, les dues de menor dimensió i que van optar per seguir lligades al seu territori d'origen.

Dues perspectives que malauradament a vegades s'han esforçat més a remarcar les diferències, que no pas a fer un front comú, com si la competència fos més dins del mateix sector que no pas amb els grans projectes del capitalisme.

Mirar les darreres dades de Som Energia genera orgull: quasi 140 milions de facturació, més de 44 milions de patrimoni net i 7,5 milions d'excedent. És un projecte que neix el 2010 en forma de cooperatives de consumidors i que està competint amb els grans monstres (en el doble sentit semàntic) energètics.

L'economia social necessita més prodigis com el de Som Energia i necessita petits projectes amb reflexió crítica. És la suma de tots dos models el que ens farà créixer, i fer-ho en la bona direcció.

La Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya (FCAC) va traslladar a les forces polítiques que es van presentar a les eleccions al Parlament de Catalunya el passat 12 de maig vint propostes de mesures per prendre durant la pròxima legislatura. Totes reclamen al futur govern de la Generalitat que impulsi el cooperativisme agrari com a actor estratègic per afrontar els reptes econòmics, socials i mediambientals que tenim com a societat. En aquest sentit, la FCAC ha reivindicat que el pressupost del departament competent en agricultura i alimentació no sigui inferior al 2%.

Algunes de les vint mesures demanades són potenciar la intercooperació i la integració de les cooperatives, atès que la dimensió i el volum són eines clau per sobreviure a la volatilitat del

PROPOSTES DEL COOPERATIVISME AGRARI PER AL NOU GOVERN DE CATALUNYA

mercat; fomentar la incorporació de les dones al cooperativisme agrari i la seva participació als òrgans de govern i societaris de les cooperatives; impulsar el relleu generacional potenciant els bancs de terres per tal que el jovent s'hi pugui incorporar i flexibilitzant condicions i tràmits per aconseguir finançament; promoure les comunitats energètiques rurals; ampliar la dotació econòmica en les convocatòries d'ajuts per incloure accions d'innovació organitzativa i de processos, especialment en projectes que facin front a la crisi climàtica i la transformació digital del sector agroalimentari, o repensar l'actual Pla Especial de Sequera en el si de la Taula Agrària, de manera que l'activitat agrària i ramadera no pateixi un greuge respecte als altres sectors econòmics.

TROBADES ENTRE LES AFA I AMPA DE LES ESCOLES COOPERATIVES

El grup d'intercooperació d'EscolesCoop, la Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya, està organitzant un conjunt de trobades en línia amb membres de les AFA i les AMPA de les escoles cooperatives. L'objectiu és conèixer-se mútuament les associacions de familiars de les escoles cooperatives –què fan i com funcionen–, compartir experiències, expressar serveis que necessiten cobrir i explorar col·laboracions.

La primera trobada tingué lloc el 15 de juny de l'any passat i va servir per prendre lloc i presentar a les altres cada associació. La segona es va fer el 21 de setembre i es va dedicar a pensar com millorar la implicació de les famílies. Es van compartir bones pràctiques i col·lectivament se'n van pensar de noves. La tercera trobada es va celebrar dos mesos després, el 30 de novembre, i es van dissenyar accions per millorar el funcionament de les AFA. Finalment, la quarta s'ha celebrat aquest 25 d'abril i s'hi han debatut quines activitats poden ajudar a implicar més les famílies.

EscolesCoop agrupa quaranta cooperatives d'ensenyament de tres tipus diferents: les formades per mestres, les formades per familiars i les mixtes. En total, hi estudien 16.000 alumnes i hi treballen més de 1.800 persones.

EL BAGES JA TÉ LA PRIMERA COOPERATIVA D'HABITATGE

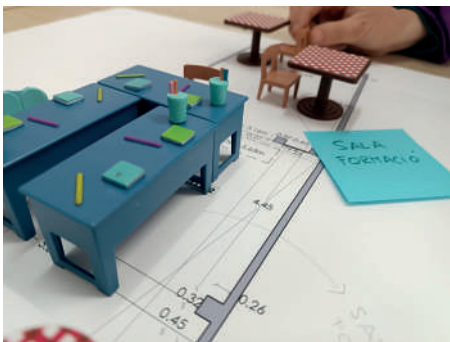
Després d'un llarg recorregut d'impuls, el 14 d'abril passat La Raval, de Manresa, va inaugurar la seva promoció d'habitatge cooperatiu en un acte que va aplegar unes dues-centes persones.

La cooperativa va néixer el 2017 per reivindicar habitatge digne i assequible al Barri Vell de Manresa i volia proveir les seves sòcies, de diverses generacions, d'un habitatge digne i assequible per mitjà de la propietat col·lectiva i la cessió d'ús en un solar cedit a la cooperativa durant 75 anys per l'Ajuntament de Manresa, previ concurs públic.

L'edifici ha estat dissenyat participativament per les sòcies de La Raval i compta amb 18 habitatges d'una a tres habitacions i un seguit d'espais comunitaris com cuina-menjador, sala polivalent, bugaderia i sala d'usos múltiples. L'element clau del projecte és el petit pati central que connecta totes les plantes i esdevé el cor de la cooperativa, a part de funcionar com un gran recuperador de calor passiu. Les mesures bioclimàtiques i les instal·lacions centralitzades de producció d'ACS i clima permeten obtenir un alt confort tèrmic amb el mínim consum energètic.

La cooperativa ha estat acompanyada tècnicament per La Dinamo Fundació com a gestora del projecte, la cooperativa Lacol en l'arquitectura, La Ciutat Invisible en l'àrea jurídica i econòmica, Arrevolt en l'execució de l'obra i Coop57 en el finançament.

La Raval vol contribuir a la revitalització del barri i a inspirar noves iniciatives similars al Bages.

UN ESPAI D'INTERCOOPERACIÓ PER A L'ECONOMIA SOLIDÀRIA DE CASTELLÓ

La Cooperativa Transversal, junt amb altres entitats amigues, vol crear el primer espai cooperatiu per a l'impuls de l'economia social i solidària a Castelló de la Plana. Per a això estan fent una campanya de micromecenatge a través de Goteo. De moment, ja han obtingut uns vint mil euros i ara intenten assolir la xifra òptima, que han fixat en 36.317 euros. Encara els queden uns dies de campanya per aconseguir-los, un finançament que els servirà per condicionar el nou espai i fer-lo inclusiu i accessible.

L'espai està situat al popular barri de Crémor. Actualment ja hi tenen un espai de treball accessible de 150 m², que comparteixen quatre entitats: Transversal Coop.V, Oficina de Vida Independent de Castelló "Sole Arnau Ripollés" (Associació Bolangera), La Ravalera Teatre i Teatre de Caixó, i ara volen ampliar-lo amb els 136 m² del local del costat per poder acollir altres grups i persones amb qui generar sinergies i nous projectes.

Algunes de les iniciatives que es vol acollir són Voravia Coop.V (arquitectura) i El Te-

lar Societat Laboral (consultoria social), a més de persones individuals que busquen un lloc de treball on poder compartir el seu projecte amb altres i sentir-se acompanyades.

Els objectius de fons del nou espai són ampliar l'ecosistema de l'economia social i solidària de Castelló com a alternativa a l'actual model econòmic i avançar cap a la transició ecosocial, consolidant projectes ja existents, impulsant-ne de nous i obrint-se al barri.

SOM ECOLOGÍSTICA REPARTEIX PER BARCELONA ELS ALIMENTS DE LA DILIGÈNCIA

Som Ecologista ha començat la distribució d'última milla amb bicis de càrrega de productes frescos provinents de La Diligència. La Diligència és una cooperativa de serveis de transport agroecològic nascuda de la unió de productores de terres gironines per fer arribar els seus productes a la societat i alhora afavorir la inserció laboral.

Un vehicle de La Diligència porta entre dos i tres cops a la setmana els seus productes a la xarxa de nodes i microhubs de Som Ecologista i d'allà les seves cooperatives sòcies Les Mercedes i Mensakas les fan arribar amb bicis de càrrega als destinataris finals que són, sobretot, restaurants, super-

mercats ecològics, cooperatives de consum i botigues de proximitat. Les dues cooperatives fan servir caixes tèrmiques amb acumuladors de fred a les bicis de càrrega per tal de respectar la cadena freda. Cal tenir present que, en zones urbanes, zones de baixes emissions i àrees de vianants, la ciclogística és un mitjà més eficient en el lliurament, més segur i amb un impacte ambiental més reduït que la distribució amb vehicle a motor.

De moment, Som Ecologista ja té presència a Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Sabadell, Terrassa, Granollers i Mataró.

Representem, →

→ **agrupem,**

→ **acompanyem i**

visibilitzem... →

→ un model laboral compromès amb la comunitat que es basa en els valors d'autoajuda, responsabilitat, democràcia, igualtat, equitat i solidaritat.

Cooperatives de Treball

Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
Premià 15, 1a planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62
cooperativest treball.coop

RADIOGRAFIA DEL COOPERATIVISME A CATALUNYA

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

A Catalunya hi ha 4.707 cooperatives registrades, 152 constituïdes en els darrers dotze mesos, segons dades del Registre de Cooperatives, una xifra que referma la tendència a l'alça del teixit cooperatiu català als darrers anys.

Per àmbit territorial, el 69,9% de les cooperatives estan ubicades a la demarcació territorial de Barcelona, seguides per Tarragona i les Terres de l'Ebre, que acull el 12,37%, mentre que a Lleida i Girona hi ha el 10,59% i 6,48% de les cooperatives, respectivament. L'1,59% de cooperatives restants no especifica l'àmbit territorial en el registre.

Per sectors d'activitat, i tenint en compte els epígrafs de la classificació d'activitats del CCAE, 2.958 cooperatives (un 62,78%) es dediquen al sector dels serveis, 673 (14,6%) al sector industrial, 627 (13,6%) al sector de la construcció i 432 (9,4%) a l'agricultura.

Per subsectors d'activitat –i tenint en compte que n'hi ha més de dos centenars– destaca el nombre de cooperatives dedicades al transport de mercaderies (340), a les activitats de consultoria (135), al sector de la res-

tauració (133), a la creació artística i d'espectacles (133), a la promoció immobiliària (100), al serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria (74) o als serveis de tecnologia de la informació (65), entre molts d'altres.

Tanmateix, els sectors que més han crescut pel que fa a cooperatives inscrites els darrers set anys respecte al període anterior (2009-2015) són les cooperatives de consumidors i usuaris, amb un 579% de creixement, i les cooperatives d'habitatge en cessió d'ús amb gairebé un 100% de creixement.

D'altra banda, Catalunya lidera el nombre de cooperatives de l'Estat espanyol amb un 18,52% del total, segons dades del Ministeri de Treball i Economia Social. A escala comparativa, tot i que el cooperativisme català comparteix unes bases fonamentals amb el cooperativisme de la resta de l'Estat, el model català s'ha caracteritzat per una forta identitat cultural, una història industrial diversificada i una llarga tradició d'associacionisme. Aquesta rica herència ha influït en la creació de cooperatives que abasten una àmplia

gamma de sectors (agricultura, indústria tèxtil, tecnologia, serveis financers, etc), mentre que el cooperativisme en altres regions d'Espanya està més lligat a sectors com l'agricultura, la pesca o el turisme, entre d'altres, reflectint realitats econòmiques i socials específiques d'aquestes regions.

En conclusió, l'anàlisi del cooperativisme a Catalunya reflecteix una tendència positiva en el creixement del teixit cooperatiu, tant en nombre com en diversitat de sectors d'activitat. Catalunya no solament lidera en quantitat de cooperatives dins de l'Estat espanyol, sinó que també destaca per la seva varietat i adaptabilitat, tant en sectors tradicionals com emergents. Aquesta robustesa del cooperativisme català no sols enriqueix l'economia local, sinó que també demostra el paper vital que juguen les cooperatives en la promoció de la participació ciutadana i la sostenibilitat econòmica. En un moment de canvis econòmics i socials, el cooperativisme català es presenta com un model dinàmic i resiliència, capaç de respondre als reptes del present i del futur.

Pagesia cooperativa, creixement social i personal per transformar camp i ciutat

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

A 20 minuts de la plaça Catalunya de Barcelona, a Collserola sense anar més lluny, rodejada de vies i nusos de circulació viària ràpida, alguns polígons industrials, petits nuclis tradicionals de població i urbanitzacions de residències petit (i no tant) burgeses, resisteixen i es desenvolupen empreses rurals cooperatives i d'economia social i solidària. A Valldoreix, la Rural de Collserola s'alça forta tot mostrant que un altre camp, treball i ciutats són necessaris i possibles.

La producció agrària demana una tecnificació constant.

Les cooperatives de treball no tenen accés a incentius de la Política Agrària Comuna europea-PAC, i en el món de la pagesia són poques les iniciatives que ho fan tot amb crèdit i “a cop de butxaca” i que, així, han de treballar amb maquinària vella i menys productivitat.

“Ens hem trobat que, per ser cooperativa, hem tingut i tenim més problemes per aconseguir finançament”, declara l'artista plàstic i pagès, “horticultor per a l'autoconsum de tota la vida” per vocació, Alfred March. L'Albert lamenta haver de dedicar massa temps a la recerca de línies d'ajut, “però és la manera de poder capitalitzar-se i invertir”, explica a *Cooperació Catalana* tot informant que, “encara sort”, que van signar fa poc, amb la Fundació Seira, una ajuda en bones condicions. “Estem intentant rascar d'on podem perquè necessitem tecnificar-nos. Sembla que el fet de ser una entitat de socis iguals no fa confiança a les administracions”, assegura.

Amb estudis en belles arts i experiència professional de paleta i jardiner, “això de treballar ara el camp és més el resultat de perseguir somnis amb il·lusió, incloent-hi aquí

el concepte d’“il·lús”. Quan vam començar va ser tot molt creatiu, inspirador i vocacional, però ni imaginava dedicar-m'hi a temps complet. Va ser la meua companya qui em va empènyer i animar”. Després, van trobar un tros de terra, 1.400 m² de lloguer, per començar amb plantes aromàtiques per comercialitzar en àmbit de proximitat, familiars i amistosats; a més de tallers d'agricultura i autoconsum, cursos i activitats per a infants i famílies, entre altres.

“Confesso que no pensàvem que arribaríem a la dimensió que tenim ara; només tenir feina per a nosaltres”, recorda. Però, en voltar per Collserola tot buscant una mica més de terra, “perquè el principal problema aquí és l'accés a la terra”, subratlla, i tot provant, errant i recomençant, van conèixer molta gent i es van acabar fent socis d'un pagès, decisió que va marcar un punt d'inflexió: “Sobretot va ser el seu saber, la seva realitat. Va ser brutal, allò va ser un impuls. Això quan portàvem dos anys. Vam començar a ser professionals”. Parlem dels volts del 2016, dos anys després d'iniciar aquest periple.

Amb tot un horitzó, ara sí molt més clar, el 2017 es va constituir la

Rural de Collserola. El nom és realitat i, al mateix temps, declaració de principis. “Inicialment volia ser un paraigua d’altres productors, una part d’aquestes persones que havíem anat coneixent, era un moment de postcrisi i van creure que era millor apostar per allò que ens agradava en lloc de cercar la feina ideal”, recorda citant el cas de qui es va dedicar a fer hamburgueses veganes, d’altres a fer pa, cerveses artesanals... “Hi havia un ambient súper guapo, molt alternatiu, ens sentíem que, d’alguna manera, érem la revolució, saps?”.

En aquest temps sumaren forces amb dos nous socis, el 2018, que portaven un ramat de cabres i una col·lectivitat d’abelles. Aquestes últimes van anar a formar part del projecte Melvida (per repoblar d’abelles els entorns rurals, tenint-ne cura i contribuint a millorar els processos naturals de pol·linització i de protecció de la fauna i flora autòctones), però les cabres encara hi són, allà. Però és “l’horta que fa de motor econòmic”.

Va ser semblant a un altre soci, el Víctor, que començà amb un camp de plantes aromàtiques que es va ajuntar al que ja fèiem nosaltres i que, ara, és una de les parts fortes de la producció.

El 2019 va marcar una nova fita, en guanyar el concurs per a la gestió de la masia de Can Ferriol, una finca pública a Sant Feliu de Llobregat, que és una concessió que es pot allargar fins als cinquanta anys, la qual cosa permet traçar un projecte a llarg termini.

Tot plegat, a la Rural de Collserola treballen avui dotze persones, de les quals cinc són sòcies, quatre estan contractades a jornada completa i la resta fan feines per hores. Les activitats es desenvolupen en quatre àmbits: la producció agrícola (quatre hectàrees i mitja d’horta), la comercialització, els cursos i tallers per a adults i, finalment, les activitats de l’Ateneu Rural, amb l’organització d’esdeveniments, activitats infantils setmanals, un grup de criança, espai de joc familiar, entre altres.

La comercialització s’inicià amb la venda de la cistella de productes propis. Després, s’afegí el producte d’altres pagesos i, més tard, com a conseqüència de la demanda, també aliments adquirits a majoristes. Obriren una botiga pròpia a Valldoreix, però venen també a fires i mercats; i distribueixen producció pròpia a escoles públiques i comerços

La masia de Can Ferriol, també anomenada de Can Furriol, és una masia d’estil modern popular del segle XVIII.

locals. Avui, pel que fa a la comptabilitat, aquesta activitat és la que mou més diners.

La producció, en tot cas, continua essent l’ànima i pota principal del projecte. Malgrat que demana una evolució constant, una tecnificació molt

“

Les cooperatives no tenen accés a incentius de la política agrària europea-PAC; sembla que ser entitat de socis iguals no fa confiança a les administracions.

“

El principal problema aquí és l'accés a la terra.

LA RURAL DE COLLSEROLA

alta, explica l'Alfred, “ens hem hagut de tecnificar moltíssim i aprendre moltíssim per tenir un camp professional”, destaca. En tot cas, “des del punt comptable o fins i tot estratègic, i encara que no t'agradi massa, has d'entendre que tens dos oficis”.

Organitzen també esdeveniments, algunes festes a l'any, com la pròpia de la Rural i altres de pageses, però també de gent que demana l'espai i l'organització per a celebracions privades. Són activitats puntuals, informal, però tenen el seu pes.

Des de fa set anys, organitzen de manera permanent diferents propostes de tallers i cursos, per a persones adultes i infants, grups d'entre 12 i 24 persones: autoconsum, treball amb llana (tot el procés des d'esquilar l'animal fins a fer el fil); salut, criança, jocs familiars, autoconeixement i altres. Aquí, matisa l'Alfred, “mirem amb una perspectiva de tenir cura personal i també de la societat, per incidir positivament en la societat i les persones. Aquesta és, de fet, la perspectiva general de tot el que fem”.

Fa menys temps, començaren també a treballar per l'habitatge cooperatiu. Han creat una altra cooperativa, d'usuàries, que ara gestiona la masia de Can Ferriol, amb quatre socis que utilitzen l'habitatge i cinquanta més que fan servir tots els camps i instal·lacions de la masia.

Part essencial de la feina són les activitats amb infants. L'Alfred explica que volen “preservar el joc lliure, el joc a l'aire lliure, com una cosa no dirigida i molt vivencial, perquè per estimar la natura l'has de conèixer, no? O sigui, que has de venir i viure-la, has ser-hi i començar a apreciar cada formigueta, cada bri d'herba, tot, i cada presència de vida i material”.

El 2020, en un bon moment general de la Rural, la covid-19 arribà aquí també per marcar la vida, en positiu. “Va ser un esclat impressionant. Ja veníem pujant, ens va agafar en bona època perquè veníem professionalitzant-nos, invertint, millorant nòmnes i jornades de treball, però

La cooperativa distribueix producte propi a escoles públiques i comerços locals.

amb la covid va ser boom de demanda que ens va fer créixer molt”: la comercialització, moure molt gènere, instal·lar un hivernacle, una càmera frigorífica, plaques solars i la botiga, “un gran punt de venda”.

La post-covid, tot accelerat, com el ritme de la història que vivim, suposà una crisi; “de cop es va desinflar aquella mena de bombolla”, emfasitza. El canvi va ser, per força, però bo, el moment d'endregar equip i funcions, “control de l'economia, que havíem portat una mica a base de bona fe”. “Ens va costar respondre”, afegeix l'Alfred, “però vam reaccionar, i ens va suposar un creixement personal, laboral i, com a organització, molt bèstia”.

“

La covid-19 fou un esclat de vendes i creixement. Després vingué la crisi però també el temps per a un gran aprenentatge.

Ramon Roig (Ribera d'Ondara, 1965) és llicenciat en Ciències Econòmiques per la UAB, on també ha realitzat els cursos de doctorat. Director general del grup cooperatiu Clade, és un dels impulsors de Balenyà Sostenible, una de les comunitats energètiques locals de referència. És autor de diversos estudis, entre els quals destaquen anàlisis sobre sectors productius.

Ramon Roig

Un personatge històric:
Einstein.

Una lectura imprescindible:
Cien años de soledad.

Un perfil de Twitter:
No n'hi ha massa. Els de notícies.

No podries viure sense:
La família.

Encara tens pendent:
Viatjar una mica, conèixer noves cultures.

El cooperativisme és:
Progrés.

«El cooperativisme sempre ha anat a posar el tascó per doblegar el model on hi havia més abusos»

Josep Comajoan Colomé
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

66

«Quan llegeixes la definició de comunitat energètica en la legislació europea, el primer que veus és que allò és una cooperativa de consumidors.»

Què és Balenyà Sostenible?

Balenyà Sostenible és una comunitat energètica que adopta la forma de cooperativa de consumidors, que estem convençuts que és la forma jurídica ideal, tot i que enlloc s'ha dit quina forma jurídica s'ha d'adoptar.

En molt poc temps us heu situat com una de les comunitats energètiques locals de referència. Com és això?

Hem pogut anar fent realitat totes les coses que ens hem anat plantejant: les instal·lacions, el finançament amb Coop 57, les inversions, i les inversions amb múltiples òptiques. Una comunitat energètica podria ser només plaques fotovoltaïques, és el més fàcil, el més rendible. Nosaltres hem optat per una perspectiva àmplia. Si som referència, no ho sé si ho som. Hi ha molta gent lluitant en aquest tren, i tots van una mica en la mateixa direcció; nosaltres vam ser de les primeres creades.

M'ho deies ara, aneu una mica més enllà de l'energia elèctrica, ja esteu parlant d'una xarxa de calor i fred.

Sí, és un projecte molt engrescador perquè és un canvi de paradigma absolut. Fins ara, sobretot en pobles, hem tingut la nostra caldera, de gas o gasoil, amb emissions de CO₂ a dojo. I passar a un model en què no generes cap tipus d'emissió de CO₂ és un canvi de paradigma. Ha generat expectació i tenim tota l'administració pública alineada, perquè saben que, si ho fem en realitat, és un canvi brutal per als propers anys.

Tenim molt clar el tema elèctric i, en canvi, això ho tenim més desconegut.

Vol dir passar tubs, fer pous d'un centenar de metres... La idea és la mateixa que en una aerotèrmia, però d'una manera molt més eficient. Amb l'aerotèrmia, intentes fer calor o fred d'un aire que hi ha a l'entorn. Amb dies molt freds o molt calorosos, és més complicat. Amb geotèrmia és molt més fàcil perquè l'aigua l'estabilitzes a una temperatura de 16-18 graus i, sobre això, acaba de treballar la bomba de calor; igual que treballaria amb una aerotèrmia, però ja partint d'una temperatura molt més eficient.

També parlem d'implicar la cooperativa en una mobilitat més sostenible.

El consum elèctric és una petita part de les emissions de CO₂. De fet, tots ens hem abocat al tema de les plaques, però no és on se genera més CO₂, sinó en la mobilitat i amb l'energia tèrmica. Per tant, si realment hem vingut aquí per fer la transició energètica, ho hem de fer sí o sí afrontant aquests dos reptes. La de la tèrmica l'estem afrontant amb aquesta xarxa de calor i fred. I la mobilitat ho hem fet amb la instal·lació de carregadors. És difícil que hi hagi mobilitat elèctrica si no hi ha carregadors elèctrics al carrer. La mobilitat d'ús compartit és un projecte en què potser anem massa d'hora. Ens falta una mica d'anys, però segur que també hem d'anar cap aquí. No té sentit que en una casa amb sis carnets de conduir hi hagi sis cotxes a la porta. Per tant, el consum compartit és una bona proposta.

On és la frontera de les comunitats energètiques locals? Perquè posats a cooperativitzar es deu poder cooperativitzar quasi tot.

El nostre objectiu és la transició energètica. Per tant, la frontera seria quan no tinguéssim emissions de CO₂ a Balenyà. Això difícilment ho aconseguirem. Sempre hi haurà uns petits redutes d'activitats que han de generar emissions de CO₂. Per tant, si aconseguim unes comunitats energètiques molt empoderades, democràtiques, participatives en l'activitat del poble, no sé si en el futur algú dirà que ara podríem afrontar altres reptes. A mi, un repte que particularment m'agradaria és que des de les cooperatives de consumidors s'assumís la gestió de l'aigua. No tenim cap necessitat de grans monopolis oligopolístics en la gestió de l'aigua, quan això ho podem fer molt millor que ells, i està demostrat amb la Comunitat Minera Olesana.

Recordo una vegada que em vas comentar que pensaves que l'esclat de les comunitats locals vindria per l'aigua, però que sorprenentment va venir per l'energia elèctrica, un sector amb un oligopoli molt poderós.

Professionalment, he estat lluitant molt, de la mà de la Comunitat Minera Olesana, per intentar replicar el seu model. Però quan ho has de fer amb l'administració pública, quan tens un equip de govern ultraconvençut, topes amb tots els processos, que són infinitament lents, començant pels secretaris i interventors. Després venen els recursos d'Agbar o de companyies similars. I pel mig ves a saber que no hi hagi un canvi d'equip de govern, i que el que ha fet el d'abans ara ja no ho volen continuar. Ha estat molt més complicat del que ens pensàvem que seria.

Què passa a Osona amb les comunitats energètiques cooperatives? Mires el mapa i bona part són aquí.

En aquests moments, si comptes els municipis amb comunitat energètica, representen el 94% de la població d'Osona. Dit d'una altra manera, els municipis sense són municipis petits, on l'articulació pot ser una mica més difícil. Hi va haver una quadratura de diferents aspectes. La iniciativa d'unes primeres comunitats, el ressò a la premsa local, la propaganda que ens feien les grans companyies amb preus desorbitats a l'energia, una sèrie de coses que va fer que aquí hi hagués un esclat important de comunitats energètiques, de gent engrescada en el projecte i que realment se sent empoderada.

Quina importància té una cooperativa de segon grau com Osona Energia?

Tota. Molta. Va ser un encert absolut. El que estem fent difícilment tindria viabilitat, més enllà de municipis molt puntuals amb un equip d'hipermotivats, perquè no hi ha cap negoci senzill, però aquest és especialment complex. Tot el tema de les teulades, dels coeficients de repartiment, de la facturació, tot és ultracomplexat, i per molt motivat que estiguis, en molts pobles no hi hauria un equip suficient per gestionar-ho. Osona Energia és això. És la musculatura administrativa, tècnica, de suport a totes les comunitats energètiques, que queden igualment empoderades, perquè són elles les que decideixen què volen fer, com ho volen fer i quan ho volen fer. Són sobiranes del tot, però saben que darrere hi ha algú que els ajudarà a tirar endavant.

Per què apostar pel model cooperatiu per fer comunitats energètiques locals?

Tenim comunitats energètiques perquè Europa va dir que en tots els països n'hi havia d'haver. Per tant, és un regal que ens ha vingut d'Europa. I quan llegeixes la definició en la legislació europea sobre comunitats energètiques, el primer que veus és que allò és una cooperativa de consumidors. Una SL o una SA poden ser-ho? Tècnicament sí, però és bastant més complex. La cooperativa de consumidors ho porta a l'ADN. Hi havia un document de la Diputació de Barcelona que analitzava les diferents formes jurídiques, i al final, sense decantar-se perquè era políticament correcte, et quedaves amb la idea que les dues formes jurídiques més fàcils eren la de l'associació o la de la cooperativa de consumidors. L'associació pot estar bé, però per dur a terme una activitat econòmica té mancances.

66

«A Osona, si comptes els municipis amb comunitat energètica, representen el 94% de la població de la comarca.»

Ramon Roig, amb un dels cotxes elèctrics de Balenyà Sostenible, en el punt de recàrrega.

Les persones que es fan sòcies d'una comunitat energètica són conscients que es fan sòcies d'una cooperativa amb tot el que això representa?

Crec que sí. O en tot cas, amb això sí que no estalviem cap esforç. Ahir, per exemple, vam fer assemblea i vam tenir unes setanta persones, el 40% de la cooperativa, i mira que plovía a bots i barrals, i l'última cosa que venia de gust era anar-te'n a una assemblea de Balenyà Sostenible. I tot i així quasi vam omplir el teatre.

Per què les persones es fan sòcies d'una comunitat energètica local? Per estalviar, per consciència ecològica, per frotre les empreses de l'IBEX 35?

Hi ha de tot. Recordo el primer dia que vam convocar una reunió per veure si creàvem una comunitat energètica. Va ser el primer dia. I un que demanava a quin

preu es vendria l'energia a la comunitat energètica, perquè volia saber l'estalvi. Li vam dir que si la creàvem, que això era el que estàvem decidint, el Consell Rector ja decidiria quin preu. I un altre es va aixecar i va dir: "Jo encara que em cobrin més que Endesa, em faig de la comunitat energètica a qualsevol preu". O sigui que hi ha els dos perfils. Per sort hi ha de tot. Si només haguéssim d'anar cap als ultraconvençuts i recalcitants, potser ens quedaria una mica curteta... Si anéssim només pels que venen a buscar l'últim centímetre, el projecte quedaria una mica feble.

Tant les comunitats energètiques com el cooperativisme en general encara són petits, fan poc més que pessigolles.

Són poc importants, encara. Però la societat necessita articular-se d'alguna manera. Fa molts anys, altres tipus de cooperatives de consumidors que es dedicaven més al comerç van tenir un gran paper. I van desaparèixer perquè les condicions de mercat van canviar de manera espectacular. En el fons, el cooperativisme sempre ha set una mica el que ha anat a posar el tascó per doblegar el model on hi havia més abusos o on les condicions de mercat eren més desfavorables. Doncs és possible que aquí tinguem una grandíssima oportunitat perquè les comunitats energètiques es converteixin en el gran aglutinador de nous projectes tant o més ambiciosos que els de la transició energètica. Poden acabar anant fins i tot més enllà d'avançar simplement en la transició energètica i ser eines d'articulació social en cada municipi del país per lluitar per nous reptes.

TRES GENERACIONS DE RESILIÈNCIA A TRAVÉS DEL COMERÇ JUST

Bernat Marrè

Responsable de Comunicació
de LaCoordi

Laura López visita Catalunya en el marc del Mes del Comerç Just per compartir l'experiència de la cooperativa Manduvirá, productora de sucre de canya del Paraguai.

“Seguir els passos dels meus familiars i ser part de la cooperativa Manduvirá és un honor i un privilegi que va més enllà de l'àmbit laboral. És un llegat de lluita i resistència que ens ha estat transmès de generació en generació”. Laura López és membre de la productora de sucre de canya de comerç just Manduvirá, del Paraguai. Fundada l'any 1975, Manduvirá va néixer com a resultat de la reivindicació de diversos treballadors per exigir a l'empresa sucraera del moment una millora en els preus del sucre per als productors. Inicialment, estava formada per 39 persones, entre les quals es trobava el seu avi. Actualment, està formada per més de mil petits productors associats i a la regió on opera, Arroyos y Esteros, una zona coneguda com el “bressol mundial del sucre orgànic”, dona feina al 60% de les famílies.

Laura López amb Ricard Villanueva, de la cooperativa Mas La Sala, de Sant Pau de Segúries.

“Treballar a Manduvirá significa continuar amb una tradició de treball dur, solidaritat i justícia, i contribuir al benestar de les nostres comunitats i a la cura del nostre entorn. És un recordatori constant de la importància de mantenir-nos fidels als nostres valors i de treballar junts cap a un futur més just i sostenible”, defensa López.

Tot i que els seus inicis es remunten als any vuitanta, no va ser fins al 2011 que, amb l'aprovació d'un crèdit de 2,9 milions de dòlars a través d'Oikocredit, van poder construir una fàbrica per produir i exportar sucre orgànic. “L'accés a la terra és molt complex a Paraguai, no per la falta de terra sinó a causa d'una distribució de terres molt desigual. El desafiament que tenim nosaltres, que som la tercera generació, és una lluita d'incidència política. Ara mateix, el nostre enfocament és continuar enfortint la producció que ja tenim”. Avui, la cooperativa Manduvirá compta amb 3.600 hectàrees de canya de sucre i exporta exclusivament productes certificats de comerç just a 25 països.

Segons l'informe *Conèixer el comerç just: mites, realitats i preguntes freqüents* de LaCoordi i d'Ideas, el Paraguai s'ha convertit en el líder mundial en exportacions de sucre ecològic. Més del 60% del sucre produït al Paraguai és ecològic i també és referent mundial en l'elaboració i l'exportació de sucre de comerç just. Al país, avui en dia, hi ha catorze organitzacions de comerç just, set de les quals estan vinculades a l'Azucarera Paraguaya (AZPA), que té una capacitat per processar 100.000 tones de sucre anualment.

Quan es va fundar l'any 1975, Manduvirá estava formada per 39 persones; actualment són més de mil petits productors associats.

Tots els productes de Manduvirá tenen una prima de comerç just que normalment es divideix equitativament entre un pagament extraordinari per als membres de la cooperativa i el finançament de projectes comunitaris, incloent-hi projectes de salut i ensenyament d'informàtica. A més, els membres tenen accés als serveis d'estalvi i crèdit a través de la cooperativa. Segons la productora, “en l'aspecte social, el treball en cooperativa ha fomentat la solidaritat i la col·laboració entre els membres de la comunitat, reforçant els nostres llaços i creant un sentiment de pertinença i orgull en la nostra identitat com a productors de comerç just”.

“Sé que hi ha molts desafiaments”, assegura López. “El meu avi, per exemple, no va arribar a veure la fàbrica de sucre. El meu pare no va acabar la secundària. Va ser un canvi generacional gradual. El meu avi va viure moltes més experiències, amb

necessitats molt bàsiques. Però, si mirem cap al futur, com una projecció, és emocionant pensar en el demà. La meua família, els meus fills, continuaran amb aquest projecte. És el mateix que van fer ells. Jo també tinc una filla, i la meua meta és que ella continuï amb aquest model i tingui més oportunitats que les que vaig tenir jo. Aquesta és la idea: que això esdevingui un efecte multiplicador i generacional”.

En el marc de la 25a celebració del Mes del Comerç Just a Catalunya, a la qual s'han unit 121 municipis catalans, 155 biblioteques i 50 centres educatius, la productora ha fet una gira d'incidència i intercanvi per diverses localitats i cooperatives de Catalunya amb l'acompanyament de LaCoordi - Comerç Just i Finances Ètiques. Segons Maria Fernández, responsable de campanyes de l'entitat, “la visita de la Laura ens permet posar cara i veu a l'impacte del comerç just i a la vegada teixir sinergies amb cooperatives agràries aquí a Catalunya que ens ajuden a comprovar que les lluites són compartides”.

A través d'aquesta gira, Laura López ha pogut conèixer els projectes de Mel La Calma, d'apicultura agroecològica a la Garrotxa; el projecte de L'Olivera, a Vallbona de les Monges, i la cooperativa d'aprofitament comunitari de la terra Mas La Sala, a Sant Pau de Segúries. En aquesta última, López es va reunir amb Ricard Villanueva, economista i membre de la cooperativa.

“Som una cooperativa d'habitatge i producció. Hi vivim sis persones amb dos nens, i ens considerem una tribu, una família que formem part de l'ecosistema en el qual vivim. Intentem produir menjar per ser feliços mentre construïm sòl fèrtil, augmentem la diversitat i participem de la complexitat del lloc sense intentar controlar res. Surfegeu la complexitat sense por que tot sigui més divers i difícil d'entendre, però cada vegada més viu”, defensa Villanueva, que impulsa el projecte des de la seva constitució l'any 2020. “Per a mi, l'èxit és viure en harmonia amb el medi ambient i la natura, i tenir una vida digna. Ens agrada pensar que estem participant de l'obsolescència del capitalisme. No puc comprar més salut de la que puc obtenir menjant aliments regeneratius produïts amb les nostres mans. La comunitat és important, des de les comunitats afins a l'altra banda del món fins als veïns del poble, apostant pel suport mutu”.

Una tona de sucre de comerç just produït a la cooperativa Manduvirá genera menys de la meitat de CO₂ que una tona de sucre convencional.

Justament aquesta connexió que la cooperativa Manduvirá ha establert a través de Laura López amb projectes d'agricultura sostenible i respectuosa amb el medi ambient és el principal valor que la productora s'endú de tornada: “El convenciment que he reforçat en aquesta visita és que la natura no té competència. Podem ser part d'un ecosistema més amigable i integrat, sense

Laura López visitant la cooperativa Mas La Sala.

competir per tot, ja que la natura ens ofereix el que necessitem. Aquesta visita m'està carregant d'energia per no sentir-me sola. La idea és trencar paradigmes a favor d'un sistema econòmic i social més integrador, no com els típics capitalistes que imperen ara. Generem alternatives per tenir una qualitat de vida justa per a tothom”.

I és que, segons un informe de 2022 d'Oxfam Intermón, una tona de sucre de comerç just produït a la cooperativa Manduvirá genera 0,33 tones equivalents de CO₂e. Això significa que en genera menys de la meitat que una tona de sucre convencional que, de mitjana, genera 0,7 tones equivalents de CO₂e per ser produït. El mateix informe explica que els motius pels quals aquesta petjada mediambiental és menor es deu al fet que els productors de canya de sucre de la cooperativa practiquen un cultiu orgànic sense fertilitzants, disminuint la seva empremta de carboni, aprofiten els residus de la canya per fer compost orgànic i biofertilizants, millorant el sòl i reduint els residus i utilitzen aquests residus com a combustible a la fàbrica, reduint l'ús de combustibles fòssils.

“No hi ha una altra opció”, defensa Villanueva. “Pots anar amb la vida o contra la vida. Si vols anar contra la vida, llança't al capitalisme. Si vols respondre a la teva naturalesa, regenera sòls i consumeix conscientment”. La cooperativa Mas La Sala fa quatre anys que treballa en la transició d'un sistema agrícola convencional cap a un sistema d'agricultura i ramaderia regenerativa, contribuint a la transició agroecològica al Ripollès. Amb aquest objectiu, utilitzen tècniques sostenibles de pasturatge racional, l'hort biointensiu, sense agroquímics i amb cultius en rotació; o l'agroforesteria, generant sinergies entre animals i plantes.

El membre de la cooperativa catalana també veu en Manduvirá, un projecte on emmirallar-se per la seva sostenibilitat econòmica, social i ambiental: “Em fa molta il·lusió pensar que aquest projecte pugui durar en el temps fins a arribar a tres generacions, i que vingui la tercera generació i t'ho expliqui en primera persona, sentint el projecte tan propi. Em dona molta energia”. I no descarta un possible retrobament, en aquest cas, a Arroyos y Esteros. “A qualsevol racó del món on es participi en la construcció de terra fèrtil, cuidant els ecosistemes, formant-ne part, amb la triple viabilitat en els projectes, econòmica, social i ambiental, et pots sentir com a casa. Pots arribar a sentir que també és la teua terra. Ens separen molts quilòmetres, però els principis són els mateixos”.

INTERCOOPERAR PER ENFORTIR ENTITATS DE L'ESS. EL CAS DE LA XARXA CURA DIGNA. PROFESSIONALS DE LES CURES I LA SALUT*

Amelia Campos Rios

La responsabilitat de les tasques de cura i de la neteja a la llar continua sent exercida majoritàriament per dones i, en major mesura, per dones d'origen migrant, que viuen en condicions laborals precàries i alts nivells de vulnerabilitat en els drets fonamentals. El treball esmenta la intercooperació entre entitats que adopten l'alternativa de l'ESS per consolidar una proposta reivindicativa en aquest sector invisibilitzat, precaritzat i de poc valor social, una proposta que es pot convertir en un exemple d'experiència emprenedora que promou el consum responsable dels serveis de cura i fomenta les bones pràctiques en la gestió i l'emprenedoria, generant enfortiment econòmic, social i associatiu, per mitjà de la contractació digna i la professionalització del sector.

S'analitza el context del treball de la llar i les cures, posant èmfasi en la lluita pel reconeixement i el respecte dels drets laborals mínims, per a les persones que treballen al sector, així com la importància de ratificar el Conveni 189 de l'OIT com a punt de partida per aconseguir la igualtat laboral d'aquestes treballadores, com qualsevol empleat d'aquest país.

També s'assenyala la necessitat de professionalitzar i impulsar accions per a la cura de la salut física, mental i emocional de les treballadores del sector, siguin professionals o no, i visibilitzar les cuidadores familiars, que també són majoritàriament dones i en menor proporció homes que treballen en la provisió de cures de les famílies a les llars, ja que exerceixen aquestes activitats sense reconeixement social i, si en tenen, amb ajudes

de l'administració insuficients, a fi que puguin portar una vida digna i cuidar amb dignitat.

Es destaca com la Llei de la dependència, aprovada el 2006, va marcar una fita en l'atenció a les persones dependents al territori espanyol. Tot i això, tant el sector públic com el privat no han aconseguit satisfer la demanda amb serveis de cures de qualitat i dignes. Des de l'economia feminista s'aborden desafiaments, com ara la igualtat salarial, la corresponsabilitat en la cura, la conciliació laboral i familiar, i la promoció de l'economia social i solidària (ESS) per a l'emprenedoria d'experiències laborals d'autoocupació al sector dels cures, on la gran majoria d'aquests projectes són liderats per dones migrades amb experiència al sector.

Es posa l'accent en la responsabilitat de l'administració pública, tant a escala estatal com de la UE, de satisfer la provisió de serveis de cures dignes, ja que són les que gestionen els recursos que es destinen per enfortir el mercat de les cures, sobretot els derivats de la Llei de dependència, i que són proporcionats per entitats de l'economia social, cooperatives i associacions sense ànim de lucre, però de manera més rellevant, per empreses mercantils que nodreixen les seves riqueses amb la precarització de les treballadores i treballadors del sector.

CURA DIGNA

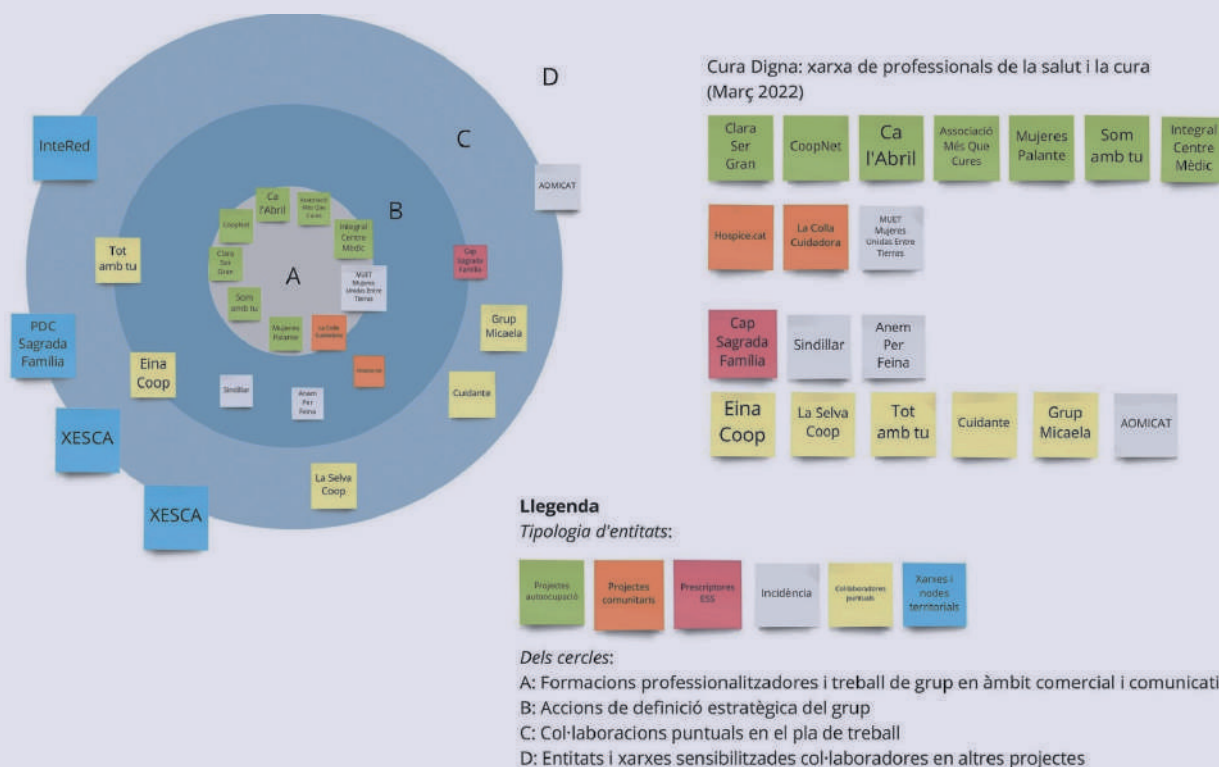
El document presenta el treball realitzat per diverses iniciatives de cooperatives i associacions de treball inspiradores, que ofereixen serveis de cura i neteja a domicili a Catalunya. Aquestes entitats estan abordant de manera significativa la crisi i la marcada feminització dels serveis de cura; la desigualtat sala-

rial de gènere i la precarització laboral, mitjançant propostes innovadores i la contractació de les treballadores dins del Règim General de la Seguretat Social, per garantir els drets laborals de les sòcies treballadores, sota els valors que promou l'ESS a Catalunya.

El projecte Cura Digna és un exemple interessant que aborda la intercooperació al sector de les cures, amb els seus desafiaments socials, professionals i laborals, de manera efectiva. Sorgeix de la necessitat d'autocura i suport mutu entre entitats de l'ESS vinculades amb els serveis de cures, que van ser posats especialment sota pressió extrema durant la pandèmia.

Altres factors que van donar origen al projecte van ser, i són, la precarietat laboral i la vulnerabilitat dels drets laborals i humans de les treballadores de la llar i de les cures, traduïts en sous precaris, baixa professionalització i qualitat millorable en la prestació dels serveis d'atenció a domicili, SAD, per a les persones dependents i les seves famílies.

És un projecte impulsat amb recursos tècnics de Barcelona Activa i de l'Ateneu Cooperatiu Coòpolis, que de manera conjunta han constituït un equip tècnic que coordina el projecte i dissenya el treball col·laboratiu, basat en la identificació de models de consum alternatius dels serveis de cura i de neteja a casa, i en el treball col·laboratiu per democratitzar el consum mercantilitzat d'aquests serveis. L'acompanyament de Coòpolis ha estat crucial per a la construcció d'un projecte intercooperatiu sòlid, amb un compromís en la prestació de serveis de qualitat i centrats en les persones, que beneficia tant qui dona com qui rep la cura, promovent l'enfortiment mutu entre entitats, i promovent una participació activa i compromesa de les entitats que la conformen.

Nivell d'implicació de les entitats d'ESS que participen en el projecte d'intercooperació Xarxa Cura Digna, Professionals de les Cures i la Salut. 2023.

Sessió formativa de Cura Digna.

Les cooperatives Centro Médico Integral, Mujeres Pa'lante, Som amb tu, Clara ser Gran, i Ca l'Abril, i les associacions Anem per Feina, Més que Cures i Hospice, són les entitats de l'ESS que impulsen i consoliden aquest projecte d'intercooperació anomenat Xarxa Cura Digna, com a proposta d'emprenedoria col·lectiva on demostren com l'economia social pot abordar reptes socials urgents com és la crisi de les cures i les desigualtats de gènere, alhora que genera ocupació digna i promou l'empoderament de dones invisibilitzades i precaritzades, sense oblidar que viuen en situació administrativa irregular i de gran precarietat laboral, posant èmfasi en la importància que té la feina que fan per al sosteniment de la vida i el desenvolupament econòmic de la societat.

ELS REPTES

El repte més important per al grup és aconseguir la implicació contínua de les entitats participants en l'experiència d'intercooperació, dissenyant objectius comuns i definint formes innovadores de treball, amb una visió comunitària clara, garantint la seva participació compromesa, contínua i professional en el desenvolupament del projecte, definint estratègies que permetin un model de gestió que involucri a totes i promogui un model de transició per a la prestació dels serveis, a més de continuar avançant perquè la societat reconegui el valor de les cures i els drets laborals de les persones que les dispensen.

La Xarxa Cura Digna demostra com la intercooperació pot ajudar a consolidar els projectes de manera particular, però també a millorar la qualitat de vida de les treballadores, dignificant la seva feina i garantint els seus drets laborals, enfortint així el sector de les cures de manera sostenible i solidària.

Actualment, s'han desenvolupat projectes conjunts mitjançant la participació de la Xarxa en projectes subvencionats, per accedir a recursos econòmics que segueixin impulsant la consolidació de l'estructura organitzativa i enforteixin la integració afectiva i professional entre les representants de les entitats participants, fomentant criteris per al funcionament adequat del projecte, com ara l'eficiència, la transparència, la participació democràtica, la professionalització i la intercooperació. Aquests criteris cerquen la sostenibilitat econòmica i el compliment dels objectius de la Xarxa.

Tant el sector públic com el privat no han aconseguit satisfer la demanda amb serveis de cures de qualitat i dignes.

Encara queden per superar reptes com són la definició d'una figura jurídica adequada, el disseny d'un model de gestió que satisfaci l'objectiu essencial del projecte, la consolidació de la participació compromesa de totes les entitats, l'enfortiment en la participació per sensibilitzar l'administració i la comunitat sobre la importància de proveir cura digna, la comercialització dels serveis que promouen les entitats i l'establiment de criteris compartits que ens donin identitat de cara a l'administració i als prescriptors dels serveis de cures, dins de la ciutat de Barcelona i la seva zona metropolitana, que és l'àrea d'influència del projecte.

La professionalització de les treballadores i la recerca de la consolidació i la sostenibilitat econòmica de les entitats participants seran aspectes clau per al futur del projecte. Aquesta experiència d'emprenedoria en femení se centra en el treball col·laboratiu i els valors de l'economia social i solidària, creant opcions viables per abordar problemes comunitaris, generar solucions i millorar la qualitat de vida de les persones. Conseqüentment, el projecte permetrà millorar els serveis d'atenció a domicili per a persones dependents i les seves famílies, i també dignificar les condicions laborals de les persones, principalment dones, que exerceixen aquestes tasques, per crear oportunitats que permetin avançar cap a una societat més justa i equitativa.

*Resum del treball titulat "Intercooperar para fortalecer entidades de la ESS. Caso Xarxa de Cura Digna. Professionals de les Cures i la Salut", del programa de postgrau de la Universitat Pompeu Fabra. Segon Premi en la seva modalitat de treball de postgrau.

PER UNA ESS MÉS POPULAR I DIVERSA

Jordi Garcia Jané

jordi@apostrof.coop

La igualtat és un valor fonamental en les entitats d'ESS: totes les persones tenen igual dret a participar en les decisions, totes han d'aportar al capital social d'una cooperativa o una quota a una associació, totes han de guanyar igual sou per igual treball, totes han de pagar el producte o servei que reben al mateix preu... Però una igualtat entre persones que no tinguin en compte les diferents situacions de partida de cada una pot ser injusta. En una societat travessada per profundes desigualtats de classe, gènere, origen..., per tal que la igualtat sigui justa necessita transformar-se en equitat.

Recordem la diferència entre l'una i l'altra. La igualtat consisteix a atorgar idèntics drets i deures a totes les persones. Implica, doncs, un tracte homogeni per a tothom, independentment de les característiques o circumstàncies particulars. En canvi, l'equitat va un pas més enllà i poleix la igualtat en aplicar-la d'una manera diferent segons les diferents característiques personals i la manera com les desigualtats socials afecten cadascú. L'equitat fa més justa la igualtat.

A vegades donem per fet que tothom que vulgui pot formar part d'una entitat d'ESS. Per exemple, quan una cooperativa de treball necessita ampliar la plantilla, qualsevol pot aspirar a la plaça mentre disposi de les capacitats i habilitats necessàries, o si es tracta d'una cooperativa de consum (consum en sentit ampli: cooperativa de consumidores i usuàries, de crèdit, d'habitatge, d'ensenyament...), qualsevol s'hi pot associar mentre consumeixi o utilitzi l'activitat cooperativitzada i compleixi amb la resta de deures socials.

Però, en realitat, participar en un projecte d'ESS no és igual de fàcil per a tothom. Per a determinades persones o grups socials, els requisits d'accés –aportació al capital social, dedicació, situació legal...– es converteixen en barreres d'accés. Pensem, per exemple, en les persones migrades extracomunitàries que no poden treballar mentre no “tinguin papers” o en moltes dones que no poden participar tant com els homes perquè dediquen més temps a les cures.

La majoria d'aquestes barreres són fruit de les relacions de dominació i explotació pròpies del sistema patriarcal capitalista colonial en què vivim; les portem a dins de cada una de nosaltres i el sistema les reproduceix cada dia en la majoria d'esferes de la vida. Dificilment es resoldran del tot en el marc d'aquest sistema i, menys encara, les resoldran petites organitzacions, les d'ESS, que ja han de fer un sobre esforç per subsistir en el mercat capitalista. Però la impossibilitat d'esdevenir il·les cent per cent lliures d'opressió no treu que hagin d'acostar-s'hi tant com puguin.

Naturalment, cal potenciar la inclusió de tothom per coherència amb els principis i valors en què creiem: el compromís amb la comunitat, els valors d'igualtat, equitat, solidaritat, responsabilitat social i preocupació pels altres. Però també hi ha importants raons d'eficàcia. Augmentar la diversitat interna acreix també la complexitat; però, ben gestionada, la diversitat enriqueix les entitats en particular i el moviment d'economia solidària en general. L'ESS necessita atreure tots els sectors populars si vol tenir possibilitats de créixer fins a construir majories socials. L'ESS ha de

ser tan diversa com ho són les classes populars avui dia. Si no, es guetitzarà i no tindrà capacitat transformadora.

Les barreres d'accés limiten el creixement de l'ESS i la fan poc representativa del conjunt de les classes populars. Avui, a casa nostra, l'ESS és impulsada sobretot per gent activista blanca de classe treballadora qualificada. Necessitem eixamplar molt aquesta base. Per exemple, segons dades de l'Informe del mercat social 2021 de la Xarxa d'Economia Solidària, unes dades extreïdes de 233 organitzacions de l'ESS, les persones racialitzades només representen el 8% de totes les que hi treballen i les persones en risc d'exclusió social, només un 10%.

El moviment d'economia social i solidària és conscient d'aquesta mancança. De fet, un dels vint objectius del pla estratègic de la XES per al període 2023-2026 és precisament acollir la diversitat i un altre és construir un mercat social *assequible* i accessible per a les classes populars [la cursiva és nostra].

Per raons d'espai, ara ens centrarem en un determinat tipus de barreres, les econòmiques, i més concretament a explicar les pràctiques d'algunes entitats d'ESS per rebaixar-les o suprimir-les a fi de ser més diverses i inclusives. Veurem alguns exemples des del cooperativisme de consum, en sentit ampli, i un parell des del cooperativisme de treball. D'alguna manera, les accions equitatives de consum que veurem recorden la política pública de tarifació social i de treball, la política de transferència de rendes.

Els habitatges socials de les cooperatives d'habitatge en cessió d'ús¹

La Balma vol afavorir l'emancipació de dos joves extutelats facilitant el seu accés a un habitatge digne.

Actualment, les cooperatives d'habitatge en cessió d'ús s'escampen arreu del país. La cessió temporal de sòl per part d'algunes administracions, juntament amb els serveis i espais comunitaris de què acostumen a disposar i el concepte d'ús, a mig camí entre la propietat i el lloguer, les fan una opció molt interessant per a determinats sectors populars amb consciència social. Ara bé, la inversió inicial que s'ha de fer en la majoria de projectes

impedeix que s'hi sumi tothom qui voldria. L'accés esdevé molt difícil sobretot per a les persones que viuen situacions de discriminació estructural.

Perquè aquests projectes siguin més inclusius, la majoria reserven alguns pisos per a col·lectius vulnerabilitzats, sobretot persones amb discapacitat intel·lectual, persones joves ex-tutelades sense xarxa de suport familiar i dones que han patit violència masclista. Normalment, aquestes persones accedeixen als pisos per mitjà d'una entitat del tercer sector, que també participa en el projecte. Encara que alguns projectes es plantejgen arribar fins al 30% d'habitatges socials, sovint reserven un o dos pisos a aquesta funció. S'ha de tenir en compte que el cost d'aquest pis social sovint és absorbit parcialment o totalment per la resta de persones sòcies. Per això es demana a l'administració que doni ajuts directes a les persones vulnerabilitzades que els permeti fer l'aportació de capital inicial, a més d'ajuts a la quota mensual de cessió d'ús.

Els supermercats cooperatius²

D'una manera o altra, tots els supermercats cooperatius apliquen alguna mesura per afavorir la inclusió social. A la foto, façana de l'Artiga, d'Olot.

Els supermercats cooperatius sorgeixen com un intent de fer “un salt d'escala” des dels grups de consum responsable per tal d'arribar a més gent. De moment, però, això s'està aconseguint a mitges. Haver de pagar una quota o fer una aportació al capital social pot constituir una barrera per a algunes persones, sigui per raons econòmiques (és una despesa suplementària) o, fins i tot, culturals (no estem acostumades a haver-nos de fer sòcies per comprar en una “botiga”). D'altra banda, els productes ecològics i de comerç just solen ser més cars, o almenys aquesta és la percepció que se'n té socialment.

Per intentar rebaixar o suprimir aquestes barreres, s'estan assajant diversos sistemes. Normalment són sistemes formatitzats, de manera que tothom els coneix abans que es donin situacions concretes de vulnerabilitat, amb la qual cosa s'evita la percepció que s'està tractant excepcionalment algú o, pitjor encara, que se li està donant caritat.

Hi ha supermercats que han establert un capital social d'entrada baix per fer-lo més assequible. En d'altres, les quotes varien segons la situació socioeconòmica de cadascú. Un tercer sistema és aportar treball al supermercat a canvi de descomptes en els preus dels productes. També es cerquen solucions per la banda del sistema de preus. Alguns supermercats redueixen, o fins i tot suprimen, els marges dels productes bàsics; d'altres incorporen productes barats encara que no compleixin tots els criteris ecosocials.

Altres casos de consum

COS Cooperativa de Salut disposa d'una borsa de recursos destinada a persones que no poden pagar. Ho explicava Laura Roda, sòcia fundadora d'aquesta cooperativa, en una entrevista publicada en aquesta revista: "Hi ha una borsa de recursos de gent que no pot assumir el servei: són persones sòcies que no poden seguir pagant, gent que ve derivada o persones que apareixen. Al llarg de l'any, acompanyem unes cinquanta persones de manera puntual o en un període de tres mesos".³

Coop57 va crear fa deu anys la Fundació Coop57 per poder finançar projectes d'elevat interès social però d'incerta viabilitat econòmica, i en aquests anys ha finançat set projectes. En la mateixa línia, ha constituït el Projecte Lliures, fons solidari compartit amb Òmnium Cultural i ECAS (Entitats Catalanes de l'Acció Social) per acompanyar iniciatives autoorganitzades que facin front a la pobresa, l'exclusió i les desigualtats arreu de Catalunya, dotant-los de finançament i suport tècnic.

Així mateix, algunes cooperatives d'energia renovable es plantegen la possibilitat d'aplicar una tarifa social a les persones sòcies. Legalment, com que aquestes cooperatives no estan qualificades de comercialitzadores de referència no tenen l'obligació legal d'oferir el bo social. Fins ara cap cooperativa d'energia renovable de l'Estat espanyol no ha donat el pas d'oferir-lo de manera voluntària, probablement no per manca de voluntat, sinó perquè encara no han assolit la dimensió necessària per generar prou excedent per poder-lo dedicar, a més d'invertir a produir energia verda, a això. Però les coses podrien canviar aviat. De fet, un estudi revela que, contra el que podria semblar, en la base social d'aquestes cooperatives, també hi ha pobresa energètica, i per tant necessitat d'una tarifa social.⁴

De la igualtat a l'equitat retributiva

També es pot fomentar l'equitat i la inclusió social des del treball. Per exemple, algunes cooperatives de treball fixen un capital obligatori baix i/o el seu pagament "en còmodes terminis". Altres apliquen criteris d'equitat en la bestreta, de manera que aquesta varia segons les necessitats bàsiques de cada sòcia. Aquesta pràctica facilita que persones que potser no es podrien permetre treballar en una cooperativa perquè el sou no els "arriba" ho puguin fer.

Esmento dos cooperatives que apliquen criteris d'aquesta mena. Una és l'Apòstrof. Des que es va fundar el 1997, en aquesta cooperativa totes les persones sòcies havien guanyat el ma-

teix per una mateixa jornada, independentment del tipus de feina que feien. Però a partir d'un procés de reflexió dut a terme el 2021, l'assemblea va decidir implantar tres nivells retributius: la bestreta de necessitats bàsiques per a les sòcies que comparteixen pis amb altres persones que també tenen un ingrés; la bestreta de necessitats mitjanes, amb un augment d'una mica més de cent euros nets mensuals respecte al de necessitats bàsiques, per a les sòcies de la cooperativa que viuen soles o que, junt amb altres persones amb ingressos, cuiden una criatura o una persona gran, i la bestreta de necessitats altes, amb un increment d'una mica més de dos-cents euros respecte al de necessitats bàsiques, per a les mares solteres o equivalents. D'acord amb aquests criteris, cada sòcia o soci, a final d'any s'adscriu a un d'aquests tres nivells i així es determina l'import de les bestretes mensuals que rebrà a l'any següent, a part de l'augment general per compensar les pujades de l'IPC.

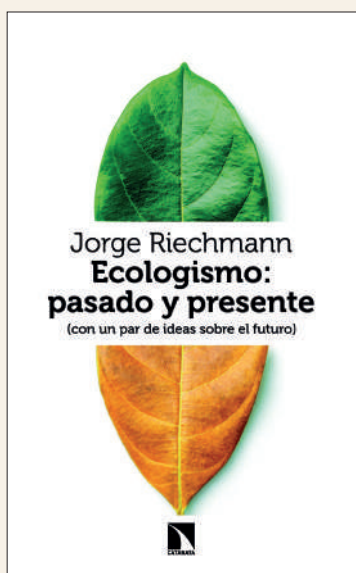
Si l'Apòstrof aplica el principi de "De cadascú segons les seves capacitats, a cadascú segons les seves necessitats",⁵ una altra cooperativa de treball, Versembrant, el combina amb el principi de "A cadascú segons el seu treball". Segons expliquen al seu blog, Versembrant va obrir un debat sobre com atendre des de la cooperativa les diferents necessitats econòmiques de cada persona sòcia i va acordar aplicar un sistema de bestretes que tingués en compte les diferents responsabilitats familiars i el diferent cost de l'habitatge de cadascú. Però aquest debat va fer emergir altres discussions que van derivar en l'acord d'incorporar altres criteris complementaris al de les necessitats: el de les responsabilitats, el de l'aportació a la cooperativa, el de possessió d'una titulació universitària o similar i el de l'anti-guitat a la cooperativa, uns criteris que, juntament amb els de necessitats, acaben determinant la retribució de cadascú.⁶

Com veiem, tants caps tants barrets; maneres molt diverses per a una mateixa finalitat: ser més justes, més inclusives i més transformadores.

- 1- Em baso en la guia de Perviure: "Un lloc on viure totes. Guia pràctica per incloure pisos socials als projectes de cohabitatge. Perviure".
- 2- Em baso en l'informe "La sostenibilitat del cooperativisme agroecològic: dels grups de consum als supermercats cooperatius" (gener 2024) de la Pati Homs (L'Aresta Cooperativa Agroecològica), encarregat per la Fundació Roca Galés.
- 3- Entrevista de Núria Segura a Laura Roda: "Calen models de salut que siguin més inclusius, interseccionals i feministes", *Cooperació Catalana*, 479, octubre de 2023.
- 4- "El bono social y las cooperativas energéticas verdes: situación y perspectivas". Egoitz Jaio Gabiola, Juan Diego Paredes Gázquez y José Antonio Sánchez Rodríguez. *REVESCO*, n. 122 - tercer quadrimestre 2016.
- 5- La primera vegada que apareix enunciat el principi "De cadascú segons les seves capacitats, a cadascú segons les seves necessitats" és en un text de Louis Blanc el 1840, encara que sembla haver-hi una versió anterior atribuïda a l'escriptor comunista francès Morelly al seu *Codi de la Naturalesa*, que es remunta a 1755. Segui com sigui, era coneguda en els cercles radicals molt abans que Karl Marx l'adoptés a la seva *Crítica al programa de Gotha*. (p. 147, citat a *Democracias transformadoras*. Tomás R. Villante, El Viejo Topo, Barcelona, 2017).
- 6- Per a més informació sobre aquest debat, aneu a <https://versembrant.cat/finalitza-el-debat-sobre-remuneracions-a-versembrant/>

Ecologismo: pasado y presente (con un par de ideas sobre el futuro)

Ricard Pedreira
Economista

El llibre està dividit en cinc capítols: Historia de l'ecologisme, Anys decisius, Algunes distincions conceptuals, Present difícil i Un parell d'idees sobre el futur.

La seva aparició és oportuna, ja que la Revista *Nature*, a la primavera del 2023, va publicar un estudi de l'*Earth Commission* en què es deia que la Terra havia sobrepassat set dels vuit límits de seguretat establerts per la ciència, sobre l'escalfament del planeta i el benestar de les persones: els del clima, la contaminació atmosfèrica, la contaminació per l'ús excessiu del fòsfor i del nitrogen en l'ús de fertilitzants, l'ús excessiu de les aigües subterrànies, de les aigües dolces superficials i de l'entorn natural sense construccions. Només la contaminació atmosfèrica no arribava als llindars de perill establerts a escala mundial.

"... L'ecologia comença en certa manera amb la biologia de les

poblacions aristotèliques", afirma Riechmann. D'ací dona un salt a les societats industrials europees. "Rousseau seria l'avi de l'ecologisme" (i Huxley, el seu pare, segons Charbonneau). La història, doncs, ve de lluny... "En el nostre país, un referent interessant seria Francisco Giner de los Ríos, el fundador de la Institución Libre de Enseñanza".

Cap a 1945, amb la maduresa industrial de les tecnologies, amb el petroli, l'electricitat, la indústria química i els nous mètodes d'organització industrial, es passa al consum de masses i al que se n'ha dit la "Gran Acceleració". L'any 1970, un primer informe del Club de Roma (una associació privada de tecnòcrates, dirigents empresarials i científics), titulat *Limits of Growth*, obté "una impressionant audiència", anticipant un col·lapse del sistema mundial, en algun moment del segle XXI.

L'ecologia, segons Riechmann, és una crítica al productivisme i a

l'antropocentrisme, en el sentit que consideren l'ésser humà i les seves necessitats com el centre de l'univers. En el seu origen, significa "ciència de l'habitat", de les relacions de l'organisme amb el seu ambient.

És interessant considerar quatre períodes en els esforços de conservació de la naturalesa. El primer, de 1860 a 1960, el colonialista, amb certes àrees protegides; el de 1960 a 1990, de conservació flexible i reserves; el de la dècada de 1990, de les grans lleis de conservació (dels boscos tropicals, per exemple), i des del 2000, el de capitalisme "de casino" o de conservació fictícia, segons afirmen Büscher i Fletcher. Hi ha una paradoxa important, la de la contaminació, a la qual no s'ha prestat prou atenció. Com més mal (ecològicament) fa una empresa, més diners ha de gastar perquè no es regulin les seves activitats. Per tant, la política (i l'economia) en el capitalisme passa a estar dominada per les empreses

més perjudicials. "El que hem fet des dels anys noranta fins avui és un *maquillatge verd*, canvis legislatius menors on feia falta un canvi en el sistema", diu Riechmann. La nostra societat, de manera majoritària, no considera altra opció que créixer i afegim, "de forma sostenible" (...) i, no obstant, això no és possible.

Adrián Almazán, en l'Annex, exposa sis estratègies d'acció ecològica: 1.- *El populisme verd*, una reforma de l'economia, neutra en carboni, i la transformació de la fiscalitat per reduir la desigualtat social. 2.- *El comunisme ecològic*, que pretén l'abolició de l'Estat a través de la mobilització popular i que "les eleccions no han de ser una via preferent". 3.- *La desobediència ecologista* (i civil), tant en els seus objectius com en la radicalitat, a través d'accions mediàtiques o l'acció directa (mobilitzacions, sabotatges...). 4.- *La defensa del territori*, és a dir, l'oposició a projectes específics, en un terri-

tori concret. 5.- *El comunisme*, on la iniciativa de la transformació es troba en la societat i no en l'Estat. És un procés de transformació gradual per canviar la manera de viure i 6.- *El decreixement*, amb les seves diferents definicions, que va en contra del funcionament de l'economia capitalista.

Però un altre ecologisme és possible, segons Deborah Garcia, un ecologisme il·lustrat, lligat al coneixement científic i al progrés. Es tracta d'un moviment optimista, on les solucions que proposa passen per l'enginyeria genètica fins a la física nuclear, per escapar de la pobresa a través de l'energia i els aliments abundants.

Jorge Riechmann va néixer a Madrid el 1962 i és professor d'Ètica i Filosofia Política, de la Universidad Autónoma de Madrid. És doctor en Ciència Política per la Universitat Autònoma de Barcelona i dirigeix la col·lecció Clásicos del Pensamiento Crítico, de l'editorial Libros de la Catarata.

JORGE RIECHMANN

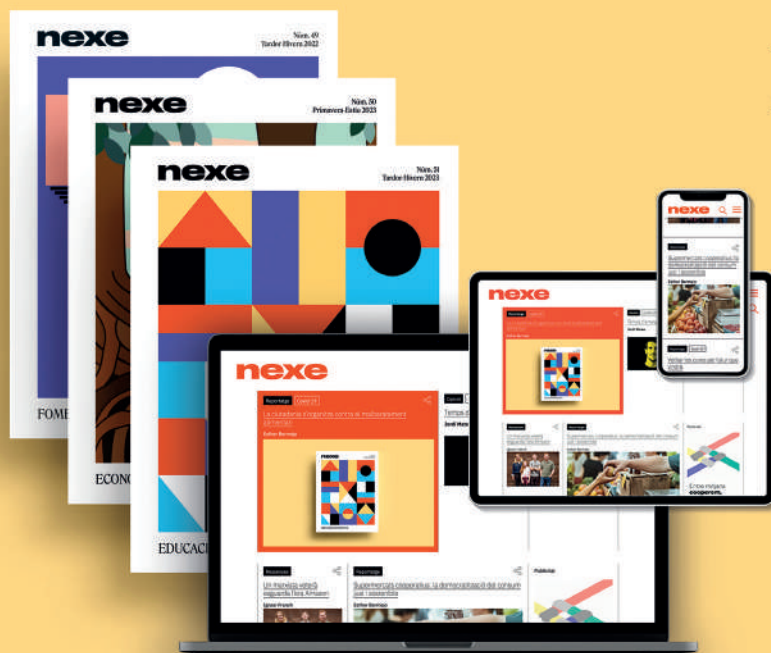
Ecologismo: Pasado y presente
(con un par de ideas sobre el futuro)
Editorial Catarata
978-84-1352-930-1
14 x 22 cm
224 pàg.

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Participa de
la transformació
social!

T'ho expliquem a
nexe.coop

SERVEI d'ASSESSORAMENT per a cooperatives d'habitatge de talaia

Ens complau presentar el nostre nou servei
especialitzat en assessorament i gestió de
**cooperatives
d'habitatge
en cessió d'ús**

UN NOU SERVEI DE COMPCAL TALAIA SCCP

Dirigit a cooperatives
d'habitatge en cessió d'ús

Assessorament personalitzat

Per un futur habitacional més
just, sostenible i participatiu

TALAIA@TALAIA.INFO
TELF. 932 64 03 56

Impulsa:

Promou:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa
i Treball

Finança:

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2024

**MÉS DE 9.000€
EN PREMIS**

**ELS MILLORS TREBALLS
DE FI DE GRAU,
FI DE MÀSTER
I FI DE POSTGRAU**

Fent el teu treball sobre
una temàtica vinculada a:
**ECONOMIA SOCIAL
I COOPERATIVES**

Premis de fins a 1.100€
(més 300€ en productes
i serveis del mercat social)

Últim dia per presentar els treballs:
22 de juliol de 2024
premis@rocagales.cat

Bases: economiasocial.coop/premis

